

In de ontdekhoek laten we kinderen ervaren wat koud en warm aanvoelt en proeft.

Er staan twee voeldozen. In de ene doos zitten allemaal koud aanvoelende dingen, zoals een koelelement, metaal, glazen flesje, steen, kruik met koud water. In de andere doos zitten allemaal warm aanvoelende zaken, zoals stoffen, hout, kruik met warm water, veren en bont. De kinderen steken hun arm eerst in de ene voeldoos en daarna in de andere. Terwijl ze voelen, mogen ze aan elkaar vertellen hoe het aanvoelt.

Hierna worden de voorwerpen uit beide dozen door elkaar gelegd. De kinderen proberen vervolgens de voorwerpen in de juiste doos te leggen. Ze overleggen samen: Waarom doe je dat in die doos? Vind je het erg koud/warm?

Na het voelen kunnen de kinderen warm en koud gaan proeven. Op een tafeltje staan: warm en koud water, een warme en een koude aardappel, warme en koude melk.

Nadat een groepje in de ontdekhoek heeft gewerkt, krijgen deze kinderen de opdracht om in de klas te zoeken en te voelen naar warme en koude materialen. Zij noemen de materialen en u schrijft ze op.

Ter afsluiting kunnen de kinderen plaatjes zoeken of tekeningen maken van warme en koude 'dingen'. Deze worden verzameld in het 'Warm en Koud-boek'. Dit is een grote ordner of ringmap met een afdeling 'warm' en een afdeling 'koud'.

In een nagesprek in de kring laat u de kinderen fantaseren over het warm of koud hebben. Waar zou jij het ontzettend koud/warm van krijgen? Overdrijven mag en is leuk. Eventueel kunt u er een verhaal van maken dat steeds wordt aangevuld:

Ik heb het koud, als ik met mijn blote voeten op de tegels in de badkamer sta.

En dan die koude wc-bril tegen mijn billen aan.

Als het raam openstaat, bibber ik.

Een koude wind blaast dan op mijn rug.

Mijn moeder legt een koude hand in mijn nek.

Ik krijg het weer lekker warm, als ik mijn trui aantrek.

Gelukkig lagen mijn wanten op de verwarming.

Variatie

U kunt het verhaal ook opschrijven. Zo ontstaat het tweede deel van het 'Warm en Koud-boek'. Als het later nog eens wordt voorgelezen, is het echt lachen geblazen. Het is ook mogelijk dat u het verhaal op een bandje laat inspreken.

Een andere afsluiting kan zijn dat u alle kinderen, afhankelijk van het seizoen, iets kouds of warmts te eten of te drinken geeft.

Situatie

Kring

Hoekenwerk

Bedoeling

Verkenning van de omgeving; onderscheiden en benoemen (16.1).

Materiaal

Voor dit lesidee hebt u koude en warme voorwerpen en drankjes nodig.

Twee voeldozen; een réchaud om dingen warm te houden bij het proeven.

Voeldoos koud: koelelement, stukje metaal, glazen flesje, koud water in een kruik. Alles eerst in de koelkast leggen voor extra koud-effect.

Voeldoos warm: stoffen, hout, warm water in een kruik, veren, bont. Alles eerst op de verwarming leggen voor extra warm-effect.

Proeven: warme en koude dingen, zoals aardappel, ei, melk en water. Warm houden op een réchaud.

Afbeeldingen van warme en koude dingen.

Lijm, schaar, papier om 'Warm en Koud-boek' te maken.

Organisatie

Dit lesidee vraagt om enige voorbereidende activiteiten. Zie hiervoor onder 'Materiaal'.

Jaarkalender

U kunt dit lesidee in alle seizoenen uitvoeren. Met name in de koude seizoenen zal het verschil warm-koud het sterkst gevoeld worden. Aan den lijve merk je dan hoe koud het buiten is en hoe lekker warm het binnen aanvoelt.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☐ Groep 2.

Dit lesidee past goed bij Warm- en koudwoordjes.

Observatie/evaluatie

Blijkt dat voelen een subjectieve gewaarwording is?

Op uw hoofd hebt u een 'kroon' met twee zelfgemaakte voelsprietten. U roept de kinderen bij u in een kring. U gaat naar enkele kinderen toe en betast hen met uw voelsprietten. Weten de kinderen welk dier zo doet?

In een gesprek daarover gaat u met de kinderen in op de volgende mogelijkheden:

Dieren kunnen ermee voelen.

Dieren kunnen ermee ruiken.

Dieren voelen ermee dat de lucht in beweging is.

Sommige dieren hebben grote, andere weer kleine, korte voelsprietten.

In de kring worden zo mogelijk afbeeldingen van dieren met voelsprietten bekeken. U bespreekt met de kinderen de verschillen tussen de dieren.

Na het kringgesprek gaan de kinderen aan verschillende opdrachten werken. Er is een ontdektafel ingericht, waaraan de oudste kleuters in groepjes van drie à vier goed kijken naar afbeeldingen van voelsprietten. Deze afbeeldingen vindt u in allerlei dierenboeken. U kunt hierbij (eventueel) ook gebruik maken van kistjes met opgeprikte dieren. Met vergrootglazen bekijken de kleuters de dieren goed.

Zie je verschil in kleur?

Waar zitten de voelsprietten?

Hoeveel voelsprietten zie je?

Zijn ze lang of kort?

De oudste kleuters die nog niet in de ontdekhoek werken, gaan samen met de jongste kleuters aan keuze-opdrachten werken.

Dieren met sprietten kleien: met bezemharen worden de voelsprietten gemaakt.

Dieren met voelsprietten knutselen.

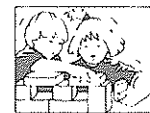
Voelsprietten maken die je zelf aan/op kunt doen.

Situatie

Kring

Werkles

Bedoeling

Bekijken en vergelijken van dieren rondom de school (16.4.4).

Materiaal

Materiaal om zelf voelsprietten te maken: chenilledraad of ijzerdraad dat met crêpepapier omwikkeld wordt. De 'voelspriettenkroon' maakt u als volgt: neem een brede reep papier die als een band om uw hoofd gaat; neem twee dunne ijzerdraadjes, buig ze licht om en maak ze met stevig plakband vast op de 'band'; met een andere reep werkt u het plakband weg; aan de uiteinden van de draden maakt u een wattenbolletje vast. Eventueel kleuren met viltstiften. Dierenboeken uit het documentatiecentrum of de bibliotheek. Vergrootglazen. Eventueel kistje met opgeprikte dieren.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Terwijl u langs de groepjes loopt, is het goed om te letten op hoe de kinderen, met name de oudste kleuters, aan elkaar vertellen wat ze zien. U kunt hen stimuleren om door te redeneren door bepaalde vragen te stellen: waarom zou dat dier zulke lange sprietten hebben?

In dit lesidee staan gevoelens van dieren centraal. We praten over hoe je kunt merken dat dieren pijn, verdriet, angst, honger en kou hebben. En over wat ze doen als ze zich blij, veilig, lui, ziek, boos, uitgelaten of opgewonden voelen.

Dieren geven daar op allerlei manieren uitdrukking aan: snorren, spinnen, knorren, brullen, grommen, sissen, een dikke staart maken, met de ogen draaien, kwispelen met de staart, springen, bijten, krabben, kopjes geven.

U vertrekt vanuit de eigen ervaringen van de kinderen rondom vrolijk, droevig, boos en verdrietig zijn. Laat kinderen van elk eens voorbeelden geven, uitbeelden, een verhaal vertellen.

Hoe laat je zien dat je boos bent?

Wie doet het eens voor?

Waarom kon je merken wat er aan de hand was?

Wat zag of hoorde je?

Als je pijn voelt of blij bent, kunnen anderen dat zien. Dat is bij dieren ook zo. Laat kinderen eens voordoen wat dieren doen. Begin bijvoorbeeld bij huisdieren als een poes of een hond. Een van de kinderen doet vreugde, blijdschap of verdriet van een dier voor. De andere kinderen raden wat het is. Voordat de kinderen gaan uitbeelden, zeggen ze eerst welk dier ze zijn.

Wat zag je?

Wat hoorde je?

Wat zou het dier gevoeld hebben?

Als afsluiting praat u met de kinderen over diergedrag en de reactie van kinderen erop.

Als de poes kopjes geeft, wat doe je dan?

Als de hond opspringt, wat doe je dan?

Wanneer aai je even? En wanneer niet?

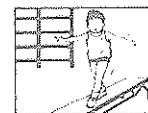
Neem je dieren op schoot?

Kun je een dier ook troosten?

Situatie

Kring

Speelzaal

Bedoeling

Ervaringen en kennis opdoen met en van dieren (16.4).

Organisatie

Als u dit lesidee in de speelzaal uitvoert, zijn er meer mogelijkheden om allerlei situaties uit te beelden: wegglopen, wegkruipen, springen en dansen.

Als u diersmaskers bij de hand hebt, kunt u die bij het uitbeelden heel goed laten gebruiken.

Jaarkalender

Ofschoon dit lesidee niet gebonden is aan een bepaalde periode in het jaar, kan dieren dag een aanleiding zijn om met de kinderen over gevoelens bij dieren te praten.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Als u wilt bereiken dat de kinderen zich realiseren dat dieren gevoel hebben, zult u hen attent moeten maken op signalen die dieren uitzenden. Ze zullen er alleen wat van begrijpen, als ze de signalen kunnen interpreteren. Teruggrijpen naar eigen ervaringen met gevoelens is een goede invalshoek.

Een kind is gevallen en komt binnen met een schaafwond aan de knie. Dat komt vast wel eens voor. Houd dit idee in het achterhoofd om het op zo'n moment uit te voeren.

Allereerst troost u natuurlijk het kind dat zich bezeerd heeft. Een accepterende houding past hierbij. 'Ik zie dat je gevallen bent. Dat kan best veel pijn doen. Ik zou om zoiets ook moeten huilen.'

Sommige kinderen schamen zich ervoor dat ze huilen van de pijn. Zeker jongens willen deze gevoelens nogal eens verbergen. Anderen zijn (ogenschijnlijk) kleinzerig. Door een open houding laat u aan deze kinderen merken dat u erkent dat ze pijn voelen en dat ze dat ook mogen laten zien. Het gesprek kan daarna gaan over pijn voelen:

Wanneer voel je pijn?

Wat is er dan gebeurd?

Hoe voelt pijn eigenlijk?

Wie voelt er vlug pijn? Wie niet?

Voelen we allemaal evenveel pijn?

Hoe kan de pijn weer weggaan?

Wat kun je doen om de pijn te laten verdwijnen?

U betreft zoveel mogelijk kinderen bij het gesprek en vraagt door naar wat ze zelf hebben meegemaakt. Probeer geen vragen te stellen die alleen met ja of nee beantwoord kunnen worden, maar juist de subjectieve pijngevoelens in het gesprek te betrekken.

U sluit het gesprek af met een versje over hoe je pijn kunt laten verdwijnen:

Aaihandjes, aai, waar is de pijn gebleven?

Aaihandjes, aai, de pijn is weggewreven!

Plakpleisters, plak. Waar doet het ergens zeer?

Plakpleisters, plak, zo voel je het niet meer!

Als verwerking tekenen de kinderen zichzelf in de situatie waarin ze het laatst pijn gevoeld hebben: een kapotte knie, de vingers tussen de deur, een bult op een hoofd, een korstje eraf. Van alle tekeningen maakt u een collage of u prikt ze bij elkaar op. In het midden schrijft u met grote letters: Au! U kunt na enige tijd, vooral als dit onderwerp erg aanspreekt, van alle tekeningen kopieën maken en die als 'Au!-boekje' mee naar huis geven.

Situatie

Kring

Bedoeling

Gevoelens uiten en gedachten weergeven (17.2.1).

Kennis nemen van elkaars gevoelens en ervoor openstaan (17.2.2).

Materiaal

Tekenpapier, kleurpotloden of stiften.

Groot vel papier en lijm.

Leerlijn

☐ Groep 1.

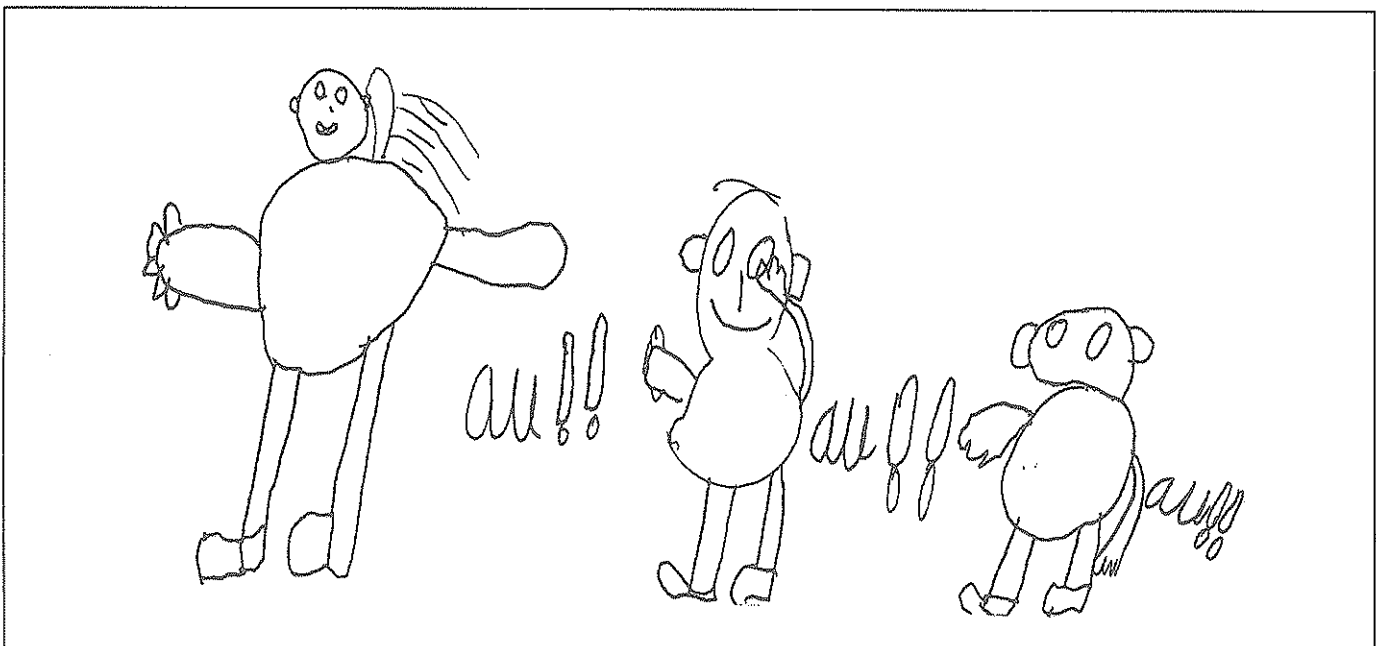
☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Zijn er kinderen die hun gevoelens inhouden?

Zijn er kinderen die overdreven stoer doen ('Daar voel je niks van!')?

Is de sfeer in het gesprek zodanig dat ook de kinderen pijngevoelens van anderen erkennen en accepteren?

In dit lesidee begeleidt u een groepje van drie tot vijf kinderen bij een 'gezelschapsspel' over gevoelens. Tijdens het dagritme komen regelmatig situaties voor waarin u aandacht schenkt aan beleving en uiting van gevoelens: bij een omgevallen blokkentoren, een ruzietje over een pop, een valpartij op de speelplaats. Niet altijd heeft u dan de tijd en/of de mogelijkheid om daar voldoende aandacht aan te schenken. Ook in een grote kring is het vaak moeilijk om iedereen aan bod te laten komen. Vandaar dat u deze activiteit het best in een groepje kunt doen. Elk kind krijgt een speelveld, gooit op zijn beurt met de dobbelsteen en verzet zijn/haar pion volgens het aantal geworpen ogen. Zodra een speler op een plaatje komt, pakt hij/zij de twee opdrachtkaartjes, vertelt eerst iets over het plaatje en beeldt het daarna uit. U zit er bij om:

Onduidelijkheden toe te lichten, bijvoorbeeld: eerst zeggen dan uitbeelden.

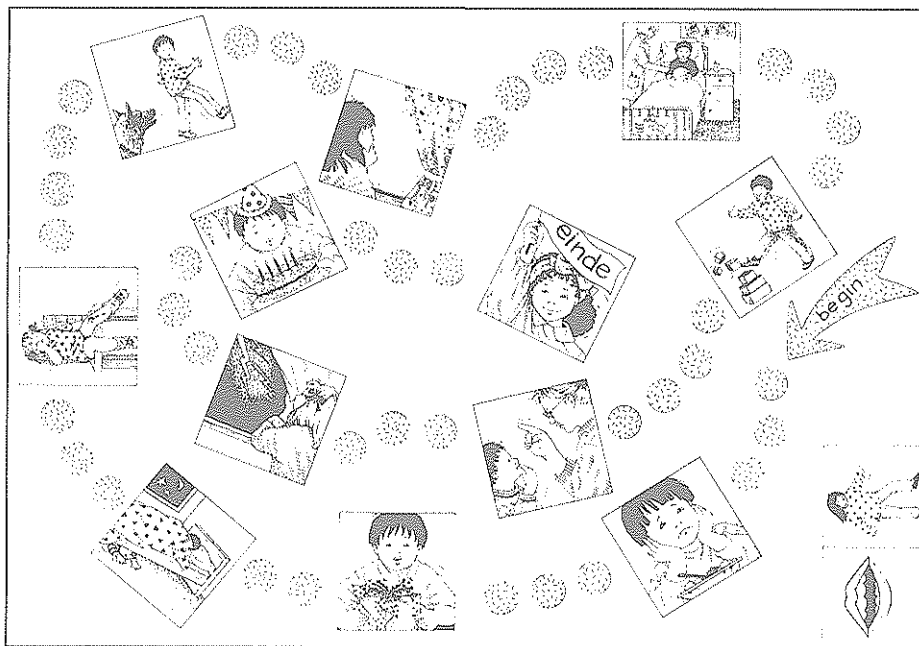
De kinderen op weg te helpen door een goede startvraag te stellen: Wat valt je op het plaatje op? Wat is er gebeurd?

De kinderen te stimuleren eigen gevoelens te uiten en die op elkaar te betrekken. Hoe zou dat gekomen zijn? Hoe is dat bij jou wel eens gebeurd? Denk je daar nog wel eens aan? Sander zegt dat hij wel eens van een enge boef gedroomd heeft. Vertel eens Karin, heb jij ook wel eens een enge droom gehad? (op elkaar betrekken)

Te zorgen dat naast de negatieve gevoelens ook de positieve gevoelens voldoende aan de orde komen.

Variatie

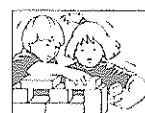
Wanneer u de kaartjes van de doebladen W33 en W34 vergroot tot A5- of A4-formaat, kunt u het spel ook als vloerspel in de kring spelen. De rondjes geeft u aan met krijt of papier. In plaats van pionnen gebruikt u dan kegels.

Situatie

Kring

Werkles

Bedoeling

Gevoelens uiten en gedachten weergeven (17.2.1).

Kennis nemen van elkaars gevoelens en gedachten en ervoor openstaan (17.2.2).

Doebladen W33 en W34

Materiaal

Pionnen en dobbelsteen.

Bij het vloerspel heeft u nodig: kegels, grote dobbelsteen, uitgeknipte kaartjes van de (vergrote) doebladen.

Organisatie

Als u met de kleine groep werkt, moet u ervoor zorgen dat de anderen zelfstandig werken, zodat u deze groep veel aandacht kunt geven.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Zijn er kinderen die extra aandacht nodig hebben? Misschien eens onder vier ogen? Huisbezoek?

Lukt het om te voorkomen dat het slechts een 'afstandelijk gezelschapsspelletje' wordt?

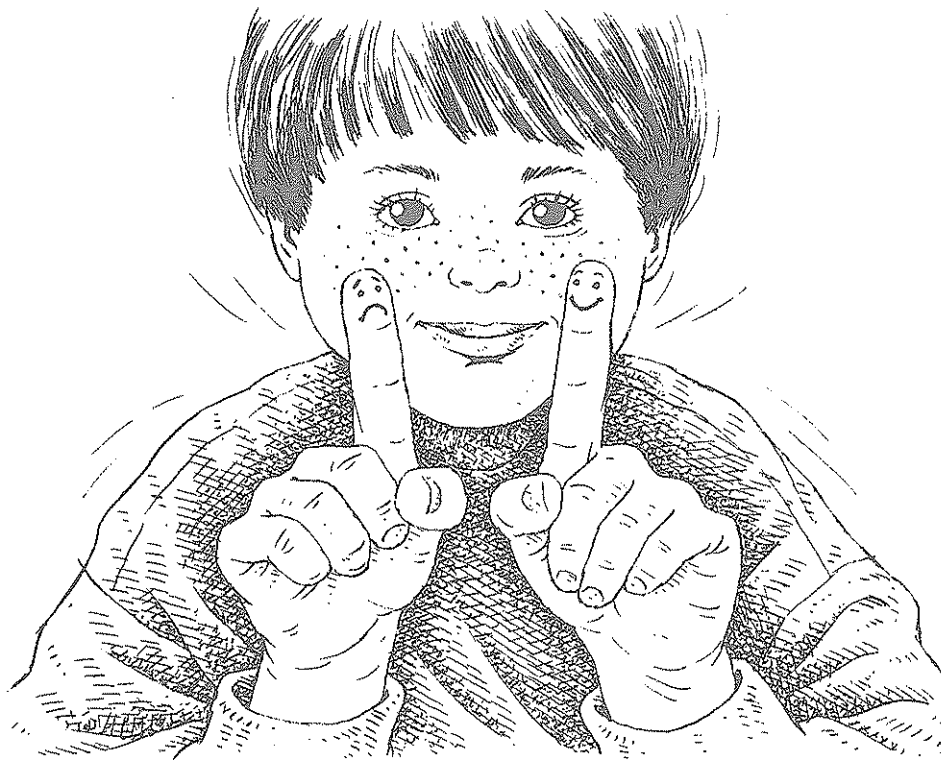
Denk bijvoorbeeld aan:

Stellen van open vragen in plaats van 'ja-/nee-vragen'.

Uitlokken, maar niet dwingen tot spreken.

Een ander eens laten herhalen wat iemand zei.

De tijd nemen: niet alles volpraten, maar ook stiltes laten spreken.

Twee vingers van ieder kind gaan voorwerpen in de klas zoeken die fijn of niet fijn aanvoelen. Een groepje van vier tot zes kinderen gaat dit doen. U tekent bij elk kind met viltstift gezichtjes op twee vingertoppen: een blij gezichtje en een droevig. De vingerpopjes die zo ontstaan zijn, krijgen een naam van het kind. De voelvingertjes gaan nu aan iets voelen. Voel maar eens met het blij gezichtje aan een watje en het droevige gezichtje aan een stukje schuurpapier. Wat voor verschil voel je? Wat voelt fijn en wat voelt niet fijn?

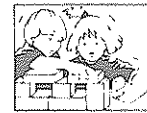
Hierna gaan de voelvingertjes dingen in de klas zoeken die fijn en niet fijn voelen. Josje met het blij gezicht voelt alleen aan fijne dingen. Basje die zo treurig kijkt, voelt alleen aan niet fijne dingen. Er zijn veel voorwerpen nodig waaraan gevoeld kan en mag worden. Die zijn gewoonlijk in voldoende mate aanwezig in de klas. U kunt hierbij denken aan voorwerpen met verschillen in oppervlakte, in kenmerken als hard/zacht, koud/warm, ruw/glad, bot/scherp, stomp/spits. Veel natuurlijk materiaal is geschikt: steen, hout, stof, touw, glas, plastic, zand, bladeren, planten. Betrek ook gewone spulletjes uit de klas erbij: een schaar, een prikken, de spijkertjes van de kralenplank, geometrische lichamen, lijm, potloden. Ook de muur, de mat en de meubeltjes komen in aanmerking.

Als de voelvingers genoeg gevoeld hebben, gaan de kinderen bij elkaar zitten. Ieders voelvingers mogen het fijnste en het minst fijne ding noemen dat zij gevoeld hebben. Deze voorwerpen worden (voor zover mogelijk) op twee 'voeltafels' neergelegd, zodat later iedereen kan gaan voelen.

Variatie

Het sorteren van de 'voedingen' kunt u ingewikkelder maken door niet alleen te laten ordenen op fijn of niet fijn, maar ook op kenmerken als hard, zacht, glad, scherp, enzovoort. U zou met twee tafels kunnen beginnen en het aantal later uitbreiden. Dit is juist zo moeilijk, omdat de kenmerken elkaar niet uitsluiten: een voorwerp kan hard én glad én scherp zijn.

Situatie

Werkles

Bedoeling

Verkennen van de omgeving; onderscheiden en benoemen (16.1).

Materiaal

In de beschrijving van het les-idee is al iets gezegd over materiaal; het is de bedoeling dat er diverse voorwerpen zijn met verschillen in oppervlaktekenmerken. Misschien is het nodig om spullen die al in de klas zijn, aan te vullen. Viltstift.

Organisatie

Tijdens de werkles laat u deze activiteit uitvoeren door een groepje van ongeveer vijf kinderen. Iedere dag kan zo een ander groepje aan de beurt komen.

Leerlijn

- ☐ Groep 1.
- ☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Voelen de kinderen het onderscheid tussen fijn en niet fijn? Lukt het om de gevoelde structuur te benoemen?